

Tóth András őrnagy:

AZ ETIKUS KATONAI VEZETÉSBEN REJLŐ LEHETŐSÉGEK

DOI: [10.35926/HSZ.2020.6.9](https://doi.org/10.35926/HSZ.2020.6.9)

ÖSSZEFOGLALÓ: Napjainkban minden gyorsan változik: a társadalom, a haderő, az alkalmazott harceljárások és természetesen a technikai eszközök is. A katonai vezetőknek ezek között a megváltozott körülmények között kell megtalálniuk a legoptimálisabb vezetői magatartást, amely képes biztosítani a katonai tevékenységek hatékonyságát. A katonai műveletek produktivitása, valamint az erkölcsi és morális szempontok összetett viszonyban állnak egymással. A szerző tanulmányában arra keresi a választ, hogy az erkölcsi és morális szempontok miként befolyásolják a katonai műveleteket, s milyen szerepe van az etikának a modern önkéntes haderők alkalmazásában.

KULCSSZAVAK: katonai etika, katonai erények, morális kérdések, katonai vezetés

ETIKAI SZEMPONTOK A MODERN HADERŐBEN

A 21. század megváltozott kihívásainak kezeléséhez olyan vezetői magatartás szükséges, amely képes válaszokkal szolgálni a felmerülő problémákra és biztosítani tudja a Magyar Honvédség szervezeti érdekeinek való megfelelést. Erre az etikus vezetés adja meg a választ. A katonai etika és a katonai vezetés etikai kérdései nem új keletű elméletek, nem napjainkban merültek fel először. A háború művészete az időszámításunk előtti időkig nyúlik vissza, és a háború szörnyűségeinek kordában tartása sem új törekvés.

Tévúton jár, aki azt hiszi, hogy a katonai műveletek végrehajtása és saját beosztottjaink vezetése során az etikai kérdések figyelmen kívül hagyhatók. Az elmúlt évtizedekben a társadalom számos területén megfigyelhető volt az etikai normákkal való szembefordulás. Sokan vitatták, hogy a tudomány racionális világában megfér a morál és az etika is. A haderőben is nagyon sokan gondolták úgy, hogy a katonai cselekvés megítélésénél a katonaszakmai szempontok az elsődlegesek, és azután, másodsorban lehet etikai kérdéseket szem előtt tartani. A katonaszakmai szempontok kizárólagosságának tézise több problémát is felvet. Hiszen a katonának nem csupán parancsok végrehajtói, hanem emberek is, így tevékenységük megítélése során az emberi szempontokat sem lehet figyelmen kívül hagyni, mivel az ember nem egy gép vagy robot. Mindezek alapján a katonai mellett az erkölcsi és morális szempontokat is alkalmazni kell, még akkor is, ha azok szemben állnak egymással; e tényezők szembenállását pedig fel kell oldani, úgy, hogy a katonai felfogás alkalmazását erkölcsi és morális nézőpontból való jóváhagyáshoz kapcsoljuk. E felfogások viszonyrendszerében tehát az erkölcsi és morális aspektus korlátozza a katonai szempont alkalmazását.¹

¹ Boda Mihály: Az erkölcs és a morál katonai jelentősége. Honvédségi Szemle, 145. évf. 2017/4., 93.

A katonaszakmai szempontok gyakran szemben állnak a morális értékekkel. A történelem során elég gyakran előfordult, hogy katonai vagy politikai vezetők civileket használtak élő pajzsként saját csapataik védelme érdekében. Szaddám Huszein gyakran telepítette katonai objektumait a civilek lakta városrészekbe, Slobodan Milošević pedig civileket kényszerített a belgrádi televízió stratégiai fontosságú épületébe.² Ezekben az esetekben kizárólag szakmai szempontok figyelembevételére alapján a civileket járulékos veszteségnek tekintették. Ennek ellenére a történelem bizonyította, hogy jól felkészült katonai vezetők nem hagyhatják figyelmen kívül a morális elveket. Továbbá nem lehet eltekinteni attól a tényről sem, hogy a haderők többnyire az olyan hagyományokra támaszkodnak, mint például a katonai értékek. Ezek a történelmi hagyományok és értékek pedig megkövetelik a morál és etika létjogosultságát.

AZ ETIKA SZEREPE A TÁRSADALOMBAN

Az etika társadalmi helye és szerepe minden modern társadalomban fontos fokmérő. Az etika és morál kérdései azonban szintén nem mai jelenségek, hanem egyidősek a civilizációval. Az etika kifejezés a görög „éthosz” szóból származik. Alapvető jelentését az ókori görög bölc, Hérakleitosz (Kr. e. 544–484) így definiálta: „*éthosz anthrópou daimón*”³ – az ember jelleme szabja meg sorsát. Később, a középkorban Aquinói Szent Tamás (1224–1274) a görög felfogáshoz hasonlóan, de már a keresztény szemlélet (a szabad akarat) alapján így magyarázta az erkölcs jelentését: „*valamiféle természetes vagy csaknem természetes hajlam valami megtételére*”.⁴ Amennyiben az etikát, mint tudományt akarjuk definiálni, azt mondhatjuk, hogy „az etika a filozófiának az az ága, amely az ész természetes fényében az erkölcsi jelenség végső alapjait kutatva azt igyekszik megállapítani, hogy az emberi cselekvés, illetve az emberi személy milyen belső és külső tényezők alapján válik jóvá vagy rosszá, értékessé vagy értéktelenné.”⁵

Hazánk történelmét a honfoglalás után a kereszténység határozta meg. A keresztény etika különböző forrásokból táplálkozik: a filozófiai etika megállapításaiból, a valóságnak a tudományok általi empirikus kutatásaiból, a teológiai forrásnak számító *Biblia* mondanivalójából és természetesen az egyháznak a bibliai istenhiten alapuló sajátos hagyományából.⁶ Ezek a keresztény etikai elvek évszázadokra meghatározták hazánk etikai normáit. Amit az egyház morálisan elfogadhatónak tartott, azok az elvek számítottak államilag és társadalmilag is elfogadottnak.

Az egyház és az állam szétválásztása után az egyház előírásai többé már nem befolyásolhatták az állam szervezését. Később voltak olyan irányzatok, amelyek az etika előírásait

² Michael Skerker: Just War Criteria and the New Face of War. *Journal of Military Ethics*, 2004/3., 29.

³ A *daimón* isteni hatalmat, illetve isteni rendelkezés megsabta sorsot vagy végzetet jelent, az *étho* ige egyik jelentése: 'átszűrök, megvizsgálom valamit'. A görög felfogás szerint az ember végzete, illetve sorsának alakulása – vázlatosan és nagy körvonalakban – kiolvasható magából az emberi természetből. Egy másik értelmezésben (az *étho* jelentése ez esetben: 'kifeszülök valami felé, feszítettem töreksem valamire') az ember természetszerűen idomul az életében körvonalazódó vázlatra, arra a tervre, amelyet az istenek „álmodtak meg róla”, és ezt akarva-akaratlan meg kell valósítania. Turay Alfréd: *Az ember és az erkölcs*. Katolikus Teológiai Kézikönyvek 31. Szeged, 2000, 4.

⁴ Aquinói Szent Tamás: *Summa theologiae*. In: uő: *Opera omnia, I/II*. Frommann-Holzboog, Stuttgart – Bad Cannstatt, 1980, 58. a. l.; Turay: i. m. 5.

⁵ Turay: i. m. 6.

⁶ Papp Tibor: *Etika – A jó életéről szóló tanítás*. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, Pomáz, 2012, 38. <https://btk.ppke.hu/uploads/articles/288257/file/Etika.pdf>

csak felesleges korlátozó tényezőknek gondolták, amit ki kell gyomlálni a társadalom minden szegmenséből. Az élet számos területén voltak olyanok, akik úgy gondolták, hogy nincs szükség erkölcsi elvekre, mert a saját magunk által meghatározott törvényszerűségek is elegendők. Ezek a törekvések elsősorban a gazdasági élet területén váltak nagy fontosságúvá. Napjainkban nagyon igaz Amartya Kumar Sen Nobel-díjas, indiai származású amerikai közgazdász, a Thomas W. Lamont University és a Harvard Egyetem professzorának figyelmeztetése, miszerint aki ma belép a közgazdaságtan területére, jobb, ha felhagy az etika minden reményével.⁷ A piacgazdaság kialakulása előtt a közgazdaságtan még a morálfilozófia része volt. Innen sikerült a standard ökonómiának a 20. század végére elérkeznie az „etika nullfókára”. Az etikuss cselekvés jelentősége a gazdaságban nem más, mint nagymértékben csökkenteni a társadalmi költségeket, tehát mindazokat a hátrányokat, veszteségeket, amelyeket egy társadalomnak el kell viselnie.⁸ Ez természetesen nem egyik pillanatról a másikra alakult ki, hanem egy hosszú folyamat eredménye volt. Már Francesco Petrarca (1304–1374) is felismerte, hogy az emberek olyan új versenyt kezdtek kialakítani, amely korábban nem volt ismert. „Új, jellegzetes vonása jelent meg a kornak: a pénz éhsége. A pénz létrehozta a vagyon emberét, és ettől kezdve a pénz nem az ember eszköze többé, hanem az ember válik a pénz szolgáivá.”⁹ A közgazdaságtan Adam Smith életművének tulajdonítja az etika, az erkölcs és a morál kivezetését a gazdasági döntéshozatalból. A valóságban azonban, ha alaposan tanulmányozzuk Smith életművét, nem találjuk azt a következetesen egyoldalú, torz és téves filozófiai emberfelfogást, amelyet az uralkodó közgazdaságtan neki tulajdonít. Adam Smith kevésbé ismert korabeli művében, a *The Theory of Moral Sentiments*ben (Az erkölcsi felfogás elmélete) részletesen tárgyalja az emberi viselkedés etikai kérdéseit.¹⁰ Sőt, még fő művében¹¹ is, az önérdék gazdasági aktusokban lévő szerepének elemzésekor etikába ágyazottan értelmezte az önzést.

Az uralkodó közgazdaságtan az 1960-as évekre teljesen elutasította az etikai normákat. Milton Friedman álláspontja szerint az üzleti döntésekben nincs helyük a gazdaságon kívüli megfontolásoknak. A döntéshozóknak kizárólag a tulajdonosok érdekeit kell és szabad szem előtt tartaniuk. Milton Friedman szerint az így elért működési hatékonyság vezet majd a jóléthez, amely lehetővé teszi a társadalom erkölcsi állapotának javulását.¹²

Az etikai normák a 2008-as gazdasági világválság és az odavezető út kapcsán kerültek újra a gazdasági élet érdeklődésének középpontjába. Ez a válság rávilágított arra, hogy a jogi szabályozás, valamint a gazdasági hatékonyság növelése nem elégséges, és ezek a korlátok nem biztosítják a társadalom tagjainak védelmét, továbbá nem szolgálják a gazdasági társadalmi felelősségvállalását sem.

⁷ Amartya Kumar Sen: Van-e az üzleti etikának gazdasági jelentősége? *Közgazdasági Szemle*, 1993/2., 101–109.

⁸ Kindler József – Zsolnai László (szerk.): *Etika a gazdaságban*. Keraban, Budapest, 1993, 23–78.

⁹ Francesco Petrarca: Az aranyéhség és a birtoklás vágya: csapás az emberiségre. In: *Petrarca levelei*. Európai Antológia, Budapest, 1962, 205.

¹⁰ Adam Smith: *The Theory of Moral Sentiments*. Penguin Classics (Anniversary Edition). Penguin, London, 2010.

¹¹ Adam Smith: *Vizsgálódás a nemzetek jólétének természetéről és okairól*. Ford. Éber Ernő. Napvilág, Budapest, 2011.

¹² Milton Friedman: *Kapitalizmus és szabadság*. Ford. Suzanne M. Bösze. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1996.

ETIKA A MAGYAR HONVÉDSÉGBEN

A 67/2003. (HK 18.) HM utasítás határozta meg a *Katonai Etikai Kódex* bevezetését és a Honvédségi Etikai Tanács felállítását.¹³ A Magyar Honvédség *Katonai Etikai Kódexe* összefoglalja és rögzíti a társadalmi elvárásokkal összhangban lévő katonai értékeket, erkölcsi, magatartási normákat, amelyek egységes rendszere segíti a katonát abban, hogy megfeleljen a haza, a társadalom elvárásainak, továbbá javítsa a katonai szolgálat megítélését a társadalomban. A kódex segíti a katonai vezetőket, hogy mindenkor helyes döntéseket hozzanak és állásfoglalásokat alakítsanak ki. Útmutatást ad és szilárd alapot teremt az ajánlott és a kifogásolható magatartásformák felismeréséhez. Definiálja a hazaszeretetet, a hűség, a bátorság, a bajtársiasság, a tisztelet, a becsületesség és fegyelmezetttség fogalmát.

A haderőkben szolgáló tisztek, altisztek, legénységi állomány és a honvédelmi alkalmazottak sem csak beosztottak, hanem apák, anyák, barátok, testvérek, ismerősök, valakik fiai, lányai, unokái, vagy mondhatnánk: egy társadalom normál tagjai. Mint ilyenek, azokat az erkölcsi normákat hozzák magukkal, amelyek megtalálhatóak a civil társadalomban is. Az, hogy ezeket a társadalmi normákat mennyire követjük, determinálja azt is, hogy milyen emberek vagyunk. Amikor az emberek a mindennapok során véleményt és értékítéletet alkotnak egy cselekvésről, akkor erkölcsi és morális ítéletet fejeznek ki. Minden ember él ilyen ítéletekkel, s ezek fontos összetevői annak a folyamatnak, amelynek során indokolják saját tetteiket. Úgy tűnhet ugyan, hogy az erkölcsi és morális aspektus egységes szemponttal takar, azonban ezek különböznek egymástól. Látszólagos egységük a katonai szemponttal való feltételezett szembenállásukból adódik. Az erkölcsi szempont igen közel áll a mindennapi élethez és a cselekvések mindennapi megítéléséhez is, és alapja a tapasztalatokra adott tudatos egyéni reflexió.¹⁴

A katonai etikai szabályok betartása azért szükséges, mert ez biztosítja a katonák és a társadalom közötti kapcsolatot.¹⁵ A katonai etika egyben elvárások köre is, amelyeket a társadalom követel meg a katonáktól. Ebből következően az etikus viselkedés elősegíti a katonáknak és a hadseregnek a társadalomba való beilleszkedését. Ez azért nélkülözhetetlen, mert a haderő sajátos értékrendje és a katonákkal szembeni elvárásai miatt a katonák könnyen elszigetelődnek a társadalom más tagjaitól. Erre a problémára egyébként számos veteránkutató is rámutat.

A VEZETŐI MAGATARTÁS ETIKAI ASPEKTUSAI

Mit jelent az etikus vezetés? Egy etikus vezető képviseli az adott szervezet és tagjai céljait, érdekeit, értékeit. Az etikus vezető jól ismeri a szervezet aktuális helyzetét, látja a kívánatos elérendő célt, és tudja, hogyan érhetik el a kitűzött célt a legoptimálisabb erőforrás-felhasz-

¹³ 67/2003. (HK 18.) HM utasítás a „Katonai Etikai Kódex” közzétételéről, a „Honvédségi Etikai Tanács” létesítéséről és feladatairól.

¹⁴ Boda: i. m. 204.

¹⁵ Shannon Vallor: The Future of Military Virtue: Autonomous Systems and the Moral Deskillling of the Military. In: K. Podins – J. Stinissen – M. Maybaum: 5th International Conference on Cyber Conflict, NATO CCDCOE Publications, Tallinn, 2013, 471–486. <https://scholarcommons.scu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1001&context=phi>

nálással. Az etikus vezető képes összekötni a szervezet céljait saját alkalmazottainak és az együttműködő partnereinek céljaival.¹⁶

Az etikus vezetés fogalma (*ethical leadership*) elsősorban az angolszász kultúrkörben ismert. Gyakori kutatási terület a vállalati és üzleti menedzsmentben és részben a közszféra vezetésénél is. Az etikus vezetésnek két fogalmi típusa ismeretes:

1. a vezetés az etikai szabályoknak (etikai kódexnek) megfelelően viselkedik;
2. a vezetés azt eredményezi, hogy a szervezet etikusan működik.

Az etikus vezetés irodalma gyakran állít párhuzamot a vezetés hatékonysága, valamint a vezető őszintesége, integritása és szavahihetősége között. Azonban az etikus vezetés magában foglal számos olyan tényezőt is, amely nem viselkedési elemekből tevődik össze és nem is személyes jellemvonásokból ered.¹⁷ Az etikus vezetői magatartás tehát megnyilvánul a személyes tevékenységen, a személyek közötti kapcsolatokon, a döntéshozatalon, a két- és többoldali kommunikáción keresztül is. E tekintetben rendkívül fontos a kommunikáció, a példamutatás, az alkalmazottakkal való tisztességes bánásmód, az őszinteség és az alkalmazottak meghallgatása. Az etikus vezetés egyik aspektusaként tárgyalja az irodalom az ún. átalakító vezetést is (*transformational leadership*), amely során az etikus vezetők világos normákat tűznek ki, és az alkalmazottak felelősségévé teszik, hogy kövessék ezeket az elvárásokat.

KATONAI ETIKA, ÉRTÉKREND ÉS A TISZTI HIVATÁS

A katonai etika és a tisztii hivatás kapcsolatát Lőrincz Kálmán nyugállományú vezérezredes, a Magyar Honvédség egykori parancsnoka foglalja össze a legjobban: „*Mikor hivatást választunk, értékeket is választunk. (...) ugyanakkor van egy állandó törvényszerűség, miszerint a tisztikar a katonai struktúra meghatározó eleme: valójában egy hadsereg arculatát a tisztikar alakítja ki, nem pedig a politika. Azokat az értékeket, amelyeket a hadsereg hordoz, a fegyveres küzdelem, a történelem alakította ki, és nem rendszerfüggőek. Carl von Clausewitz azt mondja: a katonai etika nincs időhöz és helyzethez kötve. (...) Az erkölcs konkrét, állandó és általános érvényű.*”¹⁸

Az erkölcsi szempontok nélkülözhetetlenek egy hivatásos katona életében, mivel szolgálatát hivatásként éli meg, és ez az életérzés valószínűleg átfogja egész életét. A tisztjelöltek katonai felkészítését, erkölcsi nevelését a modern hadseregek hivatásos katonáival szembeni követelmények határozzák meg. A haderőkben az etikának kiemelt a jelentősége, mert a hadsereg a feladatait csak szilárd erkölcsi megfontolások közepette képes eredményesen megoldani. Ez az elvárás funkciójából következően elsősorban a hivatásos katonákra vonatkozik, akikkel szemben az átlagosnál magasabb a társadalmi elvárás mércéje.¹⁹ A hivatásos katonák önként vállalják a katonai szolgálatot, ezért nyil-

¹⁶ Edward R. Freeman – Lisa Stewart: Developing Ethical Leadership. Business Roundtable Institute for Corporate Ethics, Charlottesville, 2006, 3–8. http://www.corporate-ethics.org/pdf/ethical_leadership.pdf (Letöltés időpontja: 2019. 11. 01.)

¹⁷ Michael E. Brown – Linda K. Trevino – David A. Harrison: Ethical leadership: A social learning perspective for construct development and testing. *Organizational Behaviour and Human Decision Power*, 97. évf. 2005/2, 117–134.

¹⁸ Kanyó Andrea: Mikor hivatást választunk, értékeket is választunk. [honvedelem.hu](http://honvedelem.hu/cikk/mikor-hivatast-valasztunk-ertekeket-is-valasztunk/). 2010. január 7. <https://honvedelem.hu/cikk/mikor-hivatast-valasztunk-ertekeket-is-valasztunk/> (Letöltés időpontja: 2019. 11. 01.)

¹⁹ Törő Lajos: A katonai etika, a tisztii hivatás és értékrend néhány kérdése. *Hadtudományi Szemle*, IX. évf. 2016/1., 287.

vánvalóan velük szemben alapvető elvárás a társadalom részéről, hogy példát mutassanak, gondoskodjanak beosztottjaikról, a magánéletük rendezett legyen, minden szempontból megfeleljenek a társadalmi elvárásoknak.

A tekintély és a fegyelem viszonyának kérdése szintén összefügg erkölcsi normákkal. A katonai feladatellátás sajátja a tekintélyelvű vezetés. A katonai szabályzók védik és garantálják az előjáró parancsnok személyét és az általa kiadott parancsokat egyaránt, egyben jogi tekintélyt garantálnak. A szolgálati hierarchia és az abból táplálkozó formális tekintély nem garantálja a beosztottak részéről történő elismerést. Minden vezetőnek magának kell kivívnia beosztottjai szakmai és erkölcsi megbecsülését. Ez a vezetővé válás egyik legfontosabb lépése. Enélkül nem lehet sikeres egyik katonai vezető sem.

Nézzük, milyen erényekkel kell rendelkezni egy katonai vezetőnek! A katonai szolgálat kiemelt erkölcsi erényeit a Magyar Honvédség *Katonai Etikai Kódexe* is meghatározza: hazaszeretet, hűség, bátorság, bajtársiasság, tisztelet, becsületesség, fegyelmezettség. Ezenfelül az együttérzés, a tolerancia és az igazságosság kiemelt helyet foglalnak el. Az együttérzés képessége nélkülözhetetlen érték. Ennek birtokában a katonai vezető nem él vissza a szolgálattól adódó hatalommal. Ez az együttérzés nem keverendő össze a vezető gyengeségével, határozatlanságával. Az a vezető, aki nem rendelkezik az együttérzés képességével, könnyen az önkényeskedés csapdájába eshet, ezzel kockáztatva, hogy elveszíti a beosztottak bizalmát és saját vezetői tekintélyét is.

ETIKA A KATONAI VEZETÉSBEN

Az etikus cselekvés a katonai vezetésben minden esetben növeli a katonai cselekvés harcászati és hadművelleti hatékonyságát. Az etikus cselekvés nemcsak közvetlenül, hanem közvetve is pozitív hatást gyakorol a katonai cselekvés harcászati hatékonyságára. Az olyan értékek, mint a hűség, becsületesség és őszinteség elmélyítik a katonák közötti együttműködést, és erősítik a testületi szellemet, ezeken keresztül pozitívan befolyásolják, ezáltal növelik a katonai egységek hatékonyságát. Ez alapján tehát megállapítható, hogy a katonai vezető távollétében is „vezetve marad” az adott egység, aegység.²⁰ A háborús etikai szabályok betartása bizonyos esetekben növelheti a stratégiai hatékonyságot is. Ebben az esetben a katonai cselekvés az elengedhetetlen mértéknél jobban nem szítja az ellentétet a két ország katonái és civil lakossága között. Ráadásul a tanulmányok arra is rámutatnak, hogy ebben az esetben az etikus viselkedést bizonyos mértékig az ellenség cselekvéseire is kihat, amely által a felesleges erőszak csökken.

A kortárs háborúk egy részét, a terrorista szervezetek, nem állami szereplők ellen viselt háborúkat szokás negyedik generációs háborúknak nevezni,²¹ amelyeknek az egyik fontos jellemzője az ideológiavezéreltség. Az ideológia jelentősége nem minden félnél ugyanaz. A NATO-országok ideológiai megközelítése nagyban eltér Oroszország vagy Kína ideológiai megközelítésétől, de még inkább eltér a radikális iszlám szervezetek ideológiai hátterétől. A radikális szervezetek ideológiája, különösképpen az iszlamista szervezetek ideológiája, jellemzően vallásos hátterű. A NATO és a nyugati országok ideológiai megközelítése alapvetően az igazságosságra, illetve az igazságos háború elméletére építkezik. Oroszország vagy Kína az állam érdekeinek előtérbe helyezésére, az állam és társadalom elsődlegességé-

²⁰ Carl von Clausewitz: A háborúról. Ford. és jegyz. Réczey Ferenc. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1961, 176.

²¹ William S. Lind et al.: The Changing Face of War: Into the Fourth Generation. Marine Corps Gazette, October 1989, 22–26. <http://www.lesc.net/system/files/4GW+Original+Article+1989.pdf> (Letöltés időpontja: 2019. 11. 01.)

re épít. A terrrorszervezetek ellen vívott harcot minden esetben aszimmetria jellemzi. Ez az aszimmetria megmutatkozik az alkalmazott technikai eszközök és harceljárások módján is. Ezért a terrrorszervezetek ezeket a számbeli, a technikai eszközökben és a szervezeti struktúrában megmutatkozó különbségeket vallási radikalizmussal, a tagok vallási fanatizálásával próbálják csökkenteni. A vallásos ideológia különösen alkalmas a fanatizálásra. A fanatizmus segítségével pedig hatékonyan lehet felvenni a harcot a technológiai és technikai fölényben lévő ellenség ellen. A nyugati hatalmak ezzel szemben az ideológiát elsősorban a terrorista szervezetek elleni speciális háborús stratégiaként, a populációcentrikus stratégia részeként alkalmazzák.²² Az ilyen populációcentrikus stratégia alapvető feltételezése az, hogy a terrrorszervezetek számára nélkülözhetetlenül fontos a támogató háttérközösség. Ezért a stratégia egyik fontos célja a terrorista csoportokat támogató háttérközösség szimpátiájának megnyerése és ezáltal a terroristák közösség általi támogatottságának csökkentése.

ÖSSZEGZÉS, JAVASLATOK

A szolgálati hierarchia, a katonai szolgálat jellemzője, egyszerre vagyunk vezetők és beosztottak. Az élethosszig tartó katonai pályamodell következtében pedig számos vezetővel és beosztottal találkozhatunk a pályánk során. Minden vezetőnek megvan a kialakult vezetési stílusa és a személyisége, ami determinálja a vezető viselkedését. A vezetési stílus és a vezető személyisége viszont nem örök, mindkettő folyamatosan fejlődik, változik életünk során. Hatással vannak rá a tapasztalatai, tanulmányai, vezetői és beosztottjai is. A jó vezető képes tanulni nemcsak a saját, de mások hibájából is, ezentúl pedig folyamatosan képezi magát és beosztottjait, valamint keresi a fejlődés lehetőségét. A Magyar Honvédség a munkaerőpiac szabályainak megfelelően arra törekszik, hogy a legjobb kompetenciákkal rendelkező katonai vezetőket találja meg. Ennek érdekében dolgozik a humán erőforrás-gazdálkodás. Ebben a tekintetben nincs könnyű helyzetben a Magyar Honvédség, hiszen a munkaerőpiacon számos hazai és multinacionális vállalat törekszik a legjobb vezetők megszerzésére. Ebben a versenyben a Magyar Honvédség is csak egy a sok versenyző közül. Mivel a kiválasztórendszerünk nem tartalmaz klasszikus kompetenciaalapú kiválasztást, hanem csak a pszichikai vagy fizikai alkalmatlanság kiszűrésére koncentrálnak, ezért a Nemzeti Közfoglalkoztatási Egyetem, a Ludovika Zászlóalj és az Altiszi Akadémia szerepe rendkívül felértékelődik a vezetők képzése, felkészítése során. Ezen intézmények falai között kell a jövő katonai vezetőinek a szükséges elméleti és gyakorlati alapokat elsajátítaniuk. Ezeknek az intézményeknek felelőssége, hogy katonai vezetőink a katonai eskü szelleme eszerint etikus katonai vezetők legyenek: „...*Magyarország függetlenségét, az állampolgárok jogait és szabadságát bátran, az Alaptörvény és a törvények betartásával és betartatásával, a rám bízott honvédek és fegyverek erejével, életem árán is megvédem. Előljáróim parancsainak engedelmeskedem, alárendeltjeimet jogaik tiszteletben tartásával vezetem, róluk emberséggel és felelősséggel gondoskodom. Isten engem úgy segéljen!*”²³

Az etika szerepéről és a vezetésben elfoglalt helyzetéről azt gondolom, hogy az etikus viselkedés minden körülmények között megtérül, ha az etikus vezetés során minden alárendelt irányába ugyanazt a következetes, magas elvárásszintet támasztjuk, és ennek

²² David Galula: Counterinsurgency Warfare: Theory and Practice. Praeger Security International, London, 2002, 50–55.

²³ A honvédek szövege. 2012. évi CCV. törvény a honvédek jogállásáról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200205.tv> (Letöltés időpontja: 2020. 05. 27.)

végrehajtását követeljük meg úgy, hogy közben az ember marad a középpontban. Az etikus vezetés során a beosztottak döntő többsége értékeli a vezető odafigyelését, és a vezető távollétében is működőképes marad az alegység. Az etikus vezetői magatartás nemcsak az alárendeltekkel, de a parancsnokokkal, sőt az együttműködőkkel (más alegységparancsnokok, törzsszervek parancsnokai, beosztottjai) is gyümölcsöző kapcsolatot tud eredményezni.

A vezetők, és így a katonai vezetők is, a napi munkavégzés során vagy döntéseik alkalmával számos etikai aspektussal találják szemben magukat. Döntéseink etikai súlya nemcsak a katonai műveletek velejárója, hanem a mindennapi vezetői munka része is. A legtermészetesebb döntések, amelyek mindennaposok a katonai vezetés során, mint például a szolgálatvezénylés, a kiképzés, a kérelmek elbírálása, a feladatok elosztása stb. észrevétlenül is számos etikai kérdést vetnek fel. A sikeres katonai vezető pedig szolgálata során nem hagyhatja figyelmen kívül az etikai kérdéseket.

FELHASZNÁLT IRODALOM

2012. évi CCV. törvény a honvédek jogállásáról. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200205.tv67/2003>. (HK 18.) HM utasítás a „Katonai Etikai Kódex” közzétételéről, a „Honvédségi Etikai Tanács” létesítéséről és feladatairól.
- Aquinói Szent Tamás: *Summa theologiae*. In: uő: *Opera omnia, I/II*. Frommann-Holzboog, Stuttgart – Bad Canstatt, 1980, 58. a. 1.
- Boda Mihály: *Az erkölcs és a morál katonai jelentősége*. Honvédségi Szemle, 145. évf. 2017/4., 204–220. DOI: 10.17047/HADTUD.2015.25.E.204
- Brown, Michael E. – Trevino, Linda K. – Harrison, David A.: *Ethical leadership: A social learning perspective for construct development and testing*. *Organizational Behaviour and Human Decision Power*, 97. évf. 2005/2, 117–134. DOI: 10.1016/j.obhdp.2005.03.002
- Clausewitz, Carl von: *A háborúról*. Ford. és jegyz. Réczey Ferenc. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1961.
- Freeman, Edward R. – Stewart, Lisa: *Developing Ethical Leadership*. Business Roundtable Institute for Corporate Ethics, Charlottesville, 2006. http://www.corporate-ethics.org/pdf/ethical_leadership.pdf
- Friedman, Milton: *Kapitalizmus és szabadság*. Ford. Suzanne M. Bösze. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1996.
- Galula, David: *Counterinsurgency Warfare: Theory and Practice*. Praeger Security International, London, 2002.
- Kanyó Andrea: *Mikor hivatást választunk, értékeket is választunk*. honvedelem.hu, 2010. január 7. <https://honvedelem.hu/cikk/mikor-hivatast-valasztunk-ertekeket-is-valasztunk/>
- Kindler József – Zsolnai László (szerk.): *Etika a gazdaságban*. Keraban, Budapest, 1993.
- Lind, William S. – Nightengale, Keith – Schmitt, John F. – Sutton, Joseph W. – Wilson, Gary I.: *The Changing Face of War: Into the Fourth Generation*. *Marine Corps Gazette*, October 1989, 22–26. <http://www.lesc.net/system/files/4GW+Original+Article+1989.pdf>
- Papp Tibor: *Etika – A jó életről szóló tanítás*. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, Pomáz, 2012. <https://btk.ppke.hu/uploads/articles/288257/file/Etika.pdf>
- Petrarca, Francesco: *Az aranyéhség és a birtoklás vágya: csapás az emberiségre*. In: Petrarca levelei. Európai Antológia, Budapest, 1962.
- Sen, Amartya Kumar: *Van-e az üzleti etikának gazdasági jelentősége?* *Közgazdasági Szemle*, 1993/2., 101–109.

- Skerker, Michael: *Just War Criteria and the New Face of War*. Journal of Military Ethics, 2004/3., 27–39. DOI: 10.1080/15027570310004636
- Smith, Adam: *The Theory of Moral Sentiments*. Penguin Classics (Anniversary Edition). Penguin, London, 2010.
- Smith, Adam: *Vizsgálódás a nemzetek jólétének természetéről és okairól*. Ford. Éber Ernő. Napvilág, Budapest, 2011.
- Törő Lajos: *A katonai etika, a tisztii hivatás és értékrend néhány kérdése*. Hadtudományi Szemle, IX. évf. 2016/1., 287.
- Turay Alfréd: *Az ember és az erkölcs*. Katolikus Teológiai Kézikönyvek 31. Szeged, 2000.
- Vallor, Shannon: *The Future of Military Virtue: Autonomous Systems and the Moral Deskillling of the Military*. In: K. Podins – J. Stinissen – M. Maybaum: 5th International Conference on Cyber Conflict, NATO CCDCOE Publications, Tallinn, 2013, 471–486. <https://scholarcommons.scu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1001&context=phi>